

Fortidsminder på Vester Heden

Støttet af
Den Europæiske Landbrugsfond for udvikling af Landdistrikterne“
og „Danmark og Europa investerer i landdistrikterne“

sanddistrikter.dk

Fredningsnr. 1714: 53, 54, 55

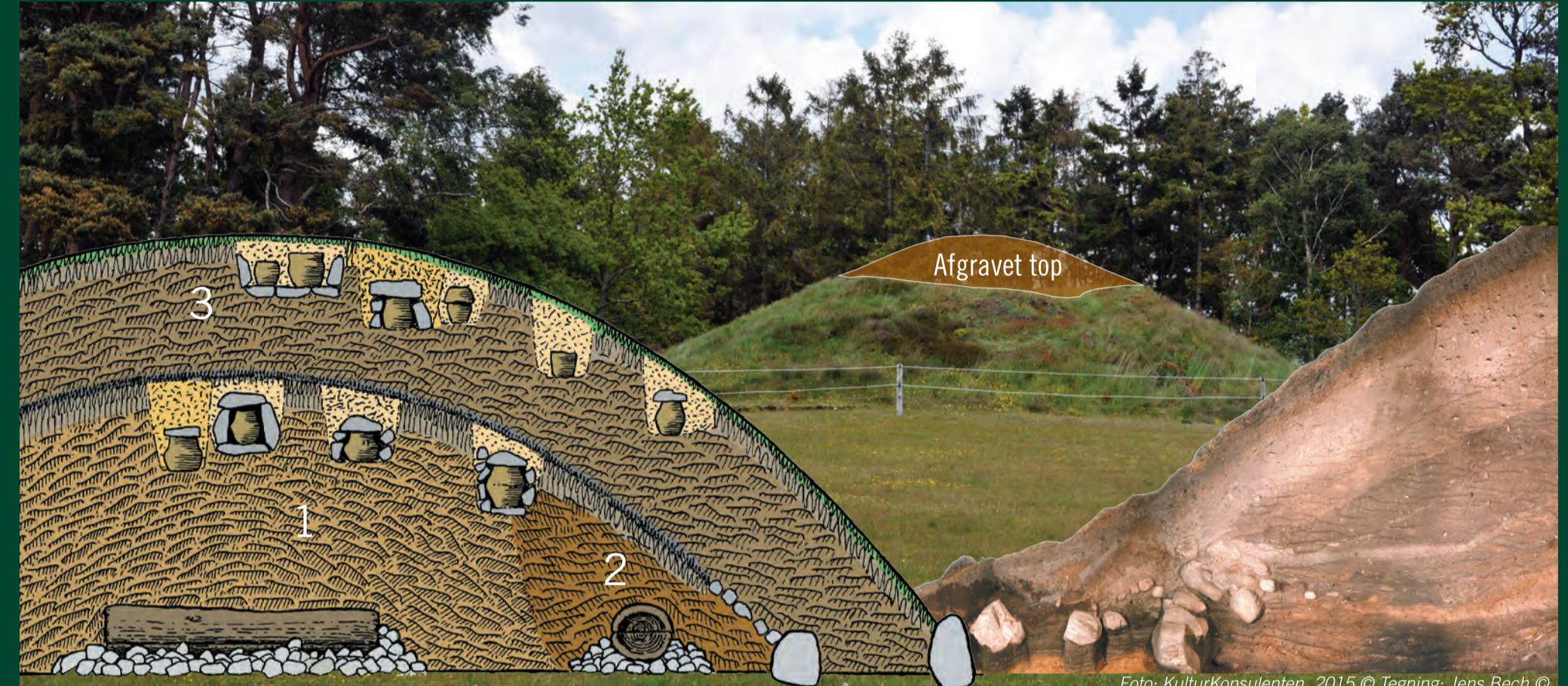
Oldtidsgrave gennem mere end 2.500 år

Langs stien her på den gamle Vester Hede ved Havndal ligger to gravhøje og tomten fra en langdysse bevaret. Landskabet - og ikke mindst brugen heraf - har ændret sig kraftigt i de seneste århundreder, og heden er nu landbrugsland. Ingen af fortidsminderne er udgravet, og der kendes heller ikke til fund fra dem.

Gravhøjen, som du står ved her, blev formodentlig opført i den ældre bronzealder 1.700-1.000 f. Kr. og sidenhen udbygget og suppleret med nye grave frem mod bronzealderens afslutning 500 f. Kr. (Se tegningen til højre). Højen er del-

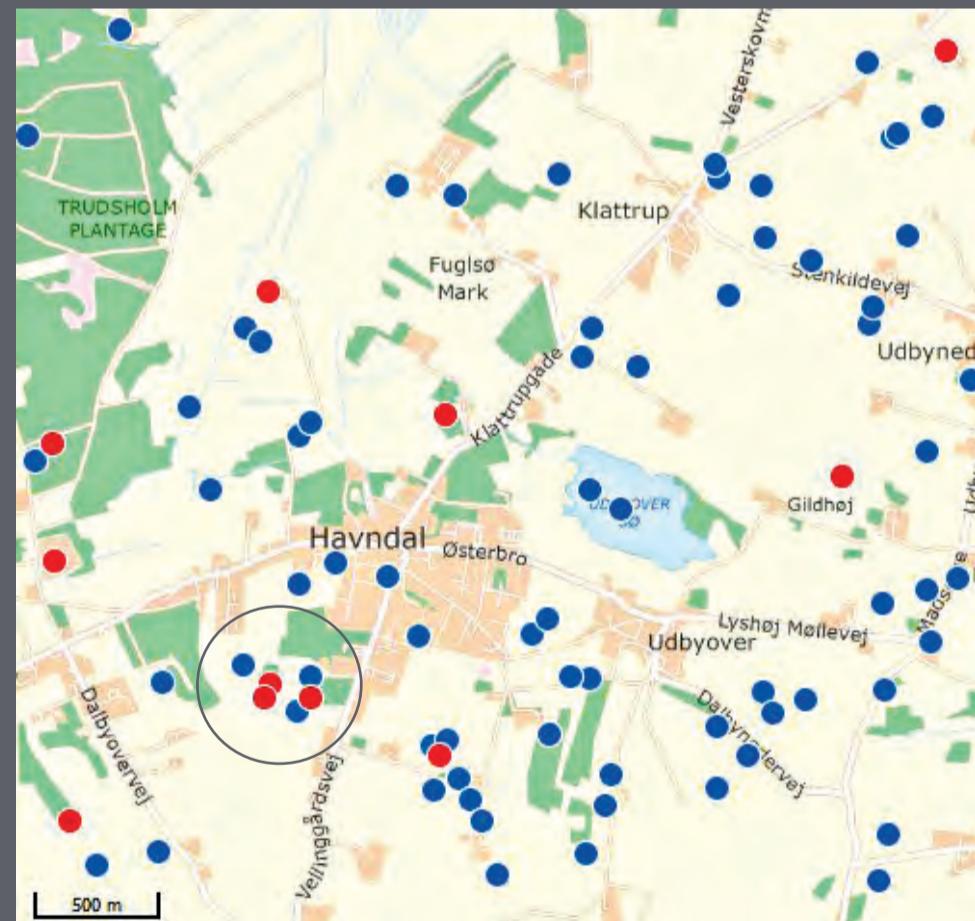
vist plyndret i ældre tid gennem en nedgravning i toppen, som åbner sig mod sydøst. En stor del af højen er dog nok stadig urørt. Dette gælder især de ældste grave i bunden.

Gravhøjens overflade er ujævn efter tidlige slid fra græssende kreaturer, rævegrave og uhensigtsmæssig træbevoksning. Sådant forebygges nu ved frahegning træhugst og tilbagevendende pleje. Regelmæssig pleje synliggør højen i landskabet, og sikrer en slidstærk græs- og urtebevoksning. Herved bliver højen også et tiltrængt fristed for truede planter, insekter, dyr og fugle.

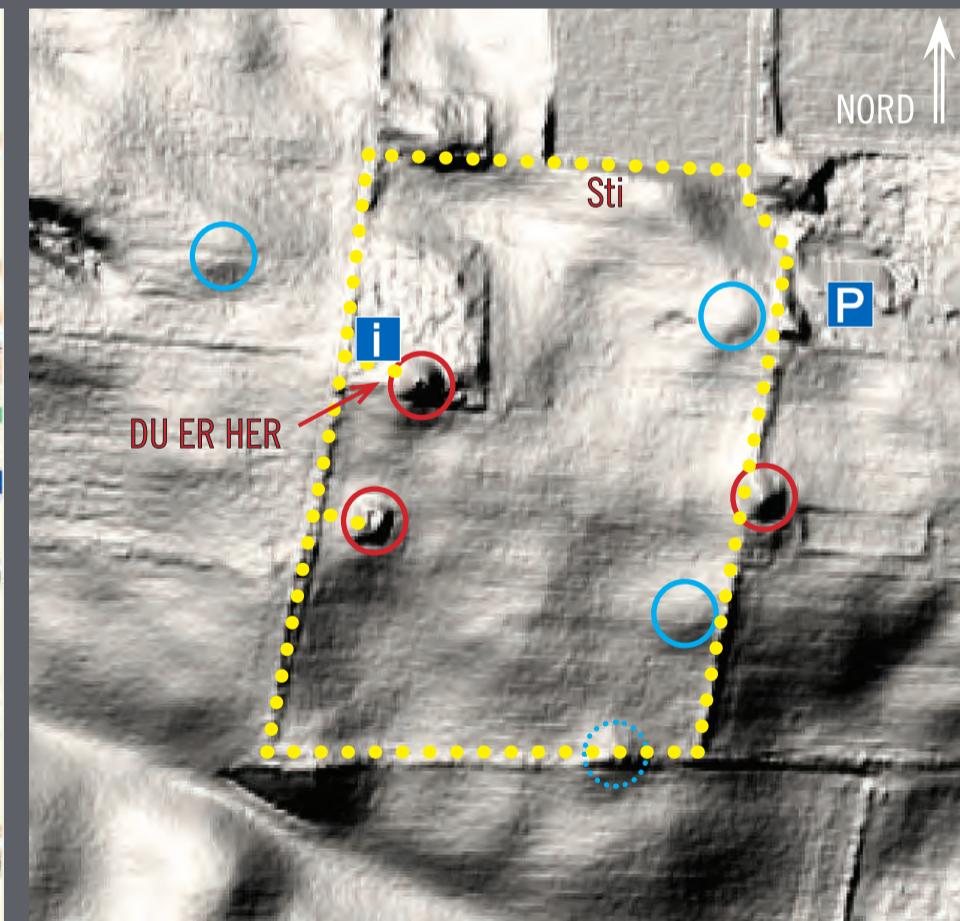

Gravhøjene består som regel af flere byggefaser - her med 3 faser i tegningen til venstre. Ældst er de nederste ligbegravelser i bulkister (udhulede egestammer) i fase 1 og 2. Herover brandgrave - stenkister med brændte ben eller gravurner nedsat i toppen af højen samt i den nye høj - fase 3. Til højre et foto af profilsnit gennem højfoden af en stor udgravet bronzealderhøj, Hohøj ved Mariager. I baggrunden højen du står ved.

To gravhøje og en langdysse - en lille del af en større helhed

Kort: Kulturstyrelse

Reliefkort: COWI ©

Kortene ovenfor illustrerer med al tydelighed vigtigheden af en lovmæssig beskyttelse og pleje af de tilbageværende fortidsminder i det danske landskab. Det var først med naturfredningsloven i 1937, at alle synlige fortidsminder blev beskyttet.

Til venstre udsnit af ”fundkortet” her ved Havndal. De røde prikker er tilbageværende og oftest kun delvist bevarede synlige fortidsminder. Blå prikker repræsenterer for langt størstedelen sløjfede fortidsminder samt enkeltfund af for eksempel genstande fra oldtiden.

Kortet til højre er en moderne laserscanning af jordoverfladen, som tydeligt afslører alle højdeforskelle. De tre sløjfede høje (blå ring) her i området blev registreret som udjævnede af Nationalmuseet allerede i 1891 - og det er meget sandsynligt, at andre toppe i landskabet, som for eksempel forhøjningen i sydskillet af marken (prikket blå cirkel), rummer tilsvarende sløjfede høje eller storstensgrave.

Langdysse-ruinen på marken mod syd

Stenene på friarealet lige syd herfor er en fredet ruin efter en langdysse, som den såkaldte Træbægerkultur opførte i bondestenal-deren omkring 3.400 f. Kr. Denne stenbyggede storstensgrav er altså betydeligt ældre end bronzealderhøjen, og vidner om bebyg-gelse i området gennem årtusinder.

Oprindeligt var gravkammeret nær nordenden helt indesluttet i en forsegende høj, og udefra så man måske kun toppen af den nu forsvundne og sikkert genbrugte

VED BRAND: RING 112
OPGIV KOORDINATER:
Nordlig bredde 56,6484
Østlig længde 10,1865
Høj v. Laursensvej, Havnda

Randers Kommune

Natur og Miljø Tlf. 89 15 15 15
www.natur.randers.dk

